

КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОЦЕС У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ РЕГУЛЯТОРИ

В. М. Мартинюк,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри українознавства, культури та документознавства

ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка,

e-mail: vovk_akchay@mail.ru

У дослідженні дається комплексна оцінка сучасних комунікативних процесів. Здійснюється синтез методологічних засад, які дають змогу проаналізувати комунікацію як феномен з точки зору його нормативно-ціннісного потенціалу.

Встановлено, що механізми регуляції, які пропонує інформаційна етика для розв'язання проблем сучасності є дієвими за умов високого рівня самосвідомості індивідів та їх орієнтації на саморегуляцію, а також за активної роботи світової спільноти в напрямку кодифікації стосунків в інформаційному просторі.

У статті аналізується вплив глобальної мережі Інтернет на комунікаційні процеси в сучасному суспільстві. Особлива увага приділяється розгляду впливу комунікативного простору Інтернет на морально-етичні проблеми міжособистісного спілкування користувачів. Відзначається суперечливість впливу глобальної мережі Інтернет на комунікативний простір сучасної культури.

Ключові слова: *інформаційна етика, кодекс комп'ютерної етики, моральні принципи інформаційного суспільства, етичні норми, комунікативний простір, віртуальна реальність, інтернет-спілкування.*

Постановка проблеми. Комп'ютерна революція породжує велику кількість проблем гуманітарного характеру, в тому числі принципово нові етичні питання. Користувачів мережевого простору, зокрема інтернету, зваблюють нові спокуси, властиві будь-якому іншому людському співтовариству, часто з відтінком антисоціальної поведінки. Тому з кожним роком дедалі нагальнішими стають питання регулювання відносин, зростає розуміння того, що саморегуляція на основі етичних норм є одним із способів співіснування у віртуальному світі [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні проблеми інформаційної етики знайшли відображення в працях вітчизняних учених І. Андрєєвої, С. Антонової, М. Вохришевої, А. Гречихина, Т. Єременко, Н. Зінов'євої, В. Леончикова, В. Поліщука, Т. Полякової та ін. В дослідженнях науковців виокремлюється одна кінцева загальна мета – підготовка фахівця для роботи в новому інформаційному суспільстві, що володіє новими інформаційними технологіями, сучасними методами для роботи з інформацією, який уміє приймати правильні рішення та здатний передбачати кінцевий результат своїх дій.

Українські вчені Л. Філіппова та В. Зеленецький об'єднали свої зусилля як досвідчені науковці та викладачі з метою доведення до українських користувачів Інтернету свою впевненість у необхідності вивчення та аналізу поведінки в умовах мережевого середовища та відповідного регулювання взаємовідносин: “людина-комп'ютер” і “людина-людина”. Результатом їх плідної співпраці стала підготовка та видання навчального посібника “Комп'ютерна етика”. Його проблематика охоплює багато питань та відповідей на них, і, на думку вчених, видання такої книги є своєчасним актуальним явищем в українському інформаційному суспільстві [2].

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження інформаційної етики як нової галузі прикладного етичного знання,

виявлення її морально-етичного потенціалу в розв'язанні колізій, що виникають в інформаційному просторі.

Виклад основного матеріалу. В інтернет-середовищі виникає проблема збереження та підтримки етичних норм, дієвість яких у суспільстві визначається ставленням до проблеми державних органів, рівнем самосвідомості кожного індивіда, мірою та способами суспільного впливу в разі їх порушення. У США, Австралії, Великобританії та інших європейських країнах створені інститути, що досліджують проблеми соціального впливу комп'ютерних технологій на особистість і суспільство, а також розробляють відповідні рекомендації, норми й методи їх впровадження в суспільну свідомість. Нині комп'ютерно-етична проблематика вийшла далеко за рамки питань про межі етично припустимого застосування комп'ютерів.

Англійський учений Лучана Флориді називає інформаційну етику отоцентричною теорією, проголошуючи при цьому онтологічну рівність усіх форм дійсності. На думку науковця, інформаційна етика припускає, що існує щось більш елементарне й фундаментальне, ніж життя та страждання. Йдеться про буття взагалі, яке розуміється як інформація.

Узагальнюючи теоретичні погляди Л. Флориди на інформаційну етику, дослідники формулюють її основне завдання – оцінити з моральної точки зору будь-яку інформацію про все, що існує або існуватиме в світі, починаючи від людей і їх соціальних відносин і до зірок, каменів, тварин, рослин. Іншими словами, йдеться про морально-етичні норми по відношенню до будь-якої інформації, а не тільки до інформації, яка зафіксована та функціонує на комп'ютерних носіях, як це розуміється в площині комп'ютерної етики.

Створивши нове середовище – Інтернет, у якому комп'ютери – основний інструмент комунікації, людство змушене створити в ньому й норми поведінки. У цьому середовищі, кожен, хто занурюється в кібернетичний простір, зобов'язаний дбати не лише про себе, але й про

оточуючих – про людей, із якими „спілкується”, про інформаційні ресурси, із яких отримує дані чи інформацію або ж робить доступними власні. Тому, користуючись будь-якою свободою, слід пам'ятати, що вона обмежується свободою інших людей.

Інформаційна етика на відміну від професійної етики інших фахівців означає ніщо інше, як моральні принципи не лише комп'ютерних професіоналів, але й усіх користувачів комп'ютерних систем і акцентує увагу на важливості вироблення етичних норм для всіх суб'єктів інформаційного суспільства. Незважаючи на те, що дотримання моральних норм підтримується лише силою суспільної дії, їх наявність необхідна ще й тому, що історично на основі норм моралі виробляються нові й удосконалюються існуючі юридичні норми, які забезпечуються силою державного впливу. На основі етичних стандартів, Міжнародна федерація інформаційних технологій (IFIP) рекомендувала прийняти кодекси комп'ютерної етики країн із врахуванням національних, культурних і етичних традицій.

У їх змісті М. Дедюліна акцентує увагу на таких моральних настановах: використовуйте комп'ютер, не завдаючи шкоди іншим людям; не втручайтеся в роботу й не створюйте перешкод іншим користувачам комп'ютерних мереж; не користуйтеся файлами, які не призначені для вільного доступу; комп'ютер не може бути засобом здійснення злочину, поширення брехні; не користуйтеся краденим програмним забезпеченням, не присвоюйте чужу інтелектуальну власність; не використовуйте комп'ютерне обладнання чи ресурси комп'ютерних мереж без дозволу чи відповідної компенсації; передбачайте можливі суспільні наслідки програм, систем, які ви створюєте; використовуйте комп'ютер із самообмеженнями, які демонструють вашу запобігливість і повагу до інших людей [1].

Попередні дослідження означеної проблеми свідчать, що в основі практично всіх існуючих кодексів комп'ютерної етики знаходяться

загальнолюдські цінності. Вони не регламентують виконання конкретних дій, які здійснюються в тій чи іншій ситуації, а створюють умови для прийняття індивідуальних моральних рішень. У кодексах містяться норми, що базуються на дотриманні чотирьох головних моральних принципів.

Принцип “privacy” (таємниця приватного життя) виражає право людини на автономію й свободу в приватному житті, право на захист від вторгнення у неї органів влади та інших людей. Дотримання цього принципу особливо важливе в зв'язку із створенням численних автоматизованих банків даних, що містять різні відомості про особу. Тому однією з головних моральних норм творців і користувачів інформаційних систем повинно бути зобов'язання щодо дотримання конфіденційності довіреної інформації.

Принцип “accuracy” (точність) передбачає норми, що базуються на точному дотриманні інструкцій із експлуатації систем і обробці інформації, а також чесне й соціально-відповідальне ставлення до своїх обов'язків.

Принцип “property” (приватна власність) означає недоторканність приватної власності й є основою майнового порядку в економіці. Наслідування цього принципу означає дотримання права власності на інформацію та норм авторського права.

Принцип accessibility (доступність), один із головних принципів інформаційного суспільства, визначає право громадян на інформацію й припускає доступ кожного суб'єкта суспільства до інформаційних технологій і до будь-якої необхідної для нього відкритої (дозволеної для доступу) інформації, у будь-який час і в будь-якому місці.

Особливі етичні норми виробилися серед користувачів Internet. У преамбулі мережевого кодексу етики підкреслюється: “Internet не підлягає цензурі й керується правилами нетікету (похідне від net - мережа й etiquette - етикет)”. Правила стверджують: не рекомендується робити те, що не заохочуються цивілізованим суспільством: лаятися, ображати людей,

розпалювати національну ворожнечу, зламувати паролі. Користувачі, що порушують нетікет, можуть одержати флейми (попередження), що вказують на проблеми в поведінці. Якщо ж неетичні дії продовжуватимуться, то користувач ризикує бути позбавленим можливості працювати в Мережі.

Висновки. Підсумовуючи, слід відзначити, що актуальними явищами, які супроводжують розповсюдження комп'ютерних та інтернет-технологій в інформаційному суспільстві, стають морально-етичні та правові проблеми взаємовідносин між комп'ютером та людиною в міжнародному мережевому просторі. Проблеми породжують багато запитань, але не на всі з них ще отримано відповіді. Українське суспільство лише порушує ці проблеми та питання, що виникають паралельно зі швидким проникненням мережевих технологій у суспільне життя, зокрема в освітню сферу, де новітні технології стають інструментом інтерактивного навчання, особливо в площині дистанційної освіти. Одним із найважливіших завдань інформаційного суспільства є роз'яснення норм комп'ютерної етики в інтернет-комунікаційному просторі, особливо серед молодих користувачів.

Список використаних джерел

1. Дедюлина М. А. Моральные дилеммы в компьютерной этике / М.А.Дедюлина // [http:// www.globalistika.ru](http://www.globalistika.ru)

2. Погорецький М. А. Навчальний посібник “Комп’ютерна етика” – важливий крок на шляху правового регулювання етики комп’ютерних відношень в Інтернет-середовищі / М. А. Погорецький // <http:// mndc.naiu.kiev.ua>

3. Філіпова Л. Я. Комп’ютерна етика, інформаційна етика та кібернетика: сутність та співвідношення понять / Л. Я. Філіпова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Зб.матеріалів VI Міжнар.наук.-

практ.конф., Київ, 19 – 21 травня 2009 р.: тези доповіді /ДАКККіМ. – К., 2009 – С.137 – 140.

Мартынюк В. М.

КОММУНИКАТИВНЫЕ ПРОЦЕССЫ В ВИРТУАЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ: МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЕ РЕГУЛЯТОРЫ

В исследовании дается комплексная оценка современных коммуникативных процессов. Осуществляется синтез методологических основ, которые позволяют проанализировать коммуникацию как феномен с точки зрения его нормативно-ценностного потенциала.

Установлено, что механизмы регуляции, которые предлагает информационная этика для решения проблем современности являются действенными в условиях высокого уровня самосознания индивидов и их ориентации на саморегуляцию, а также при активной работе мирового сообщества в направлении кодификации отношений в информационном пространстве.

В статье анализируется влияние глобальной сети Интернет на коммуникационные процессы в современном обществе. Особенное внимание уделяется рассмотрению влияния коммуникативного пространства Интернет на этические проблемы межличностного общения пользователей. Отмечается противоречивость влияния глобальной сети Интернет на коммуникативное пространство современной культуры.

Ключевые слова: *информационная этика, кодекс компьютерной этики, нравственные принципы информационного общества, этические нормы, коммуникативное пространство, виртуальная реальность, интернет-общения.*

Martyniuk V. M.

COMMUNICATIVE PROCESS IN THE VIRTUAL SPACE: MORAL AND ETHICAL REGULATORS

Comprehensive assessment of modern communication processes is shown in the study. Synthesis of methodological foundations that allow us to analyze communication as a phenomenon from the point of view of its normative and value-based potential is implemented.

The study has shown that regulatory mechanisms suggested by information ethics to solve the problems of modern world are effective upon condition of high level of self-consciousness of individuals and their orientation to self-regulation, as well as with the active work of the world community towards codification of relations in the information space.

The impact of the global Internet to communication processes in modern society is analyzed in the article. Particular attention is paid to the influence of Internet communication space on the moral and ethical problems of users' interpersonal communication. Contradictory influence of the global Internet network on communication space of modern culture is observed in the article.

Keywords: *information ethics, code of computer ethics, moral principles of information society, ethical norms, communicative space, virtual reality, Internet communication.*